

Bytí a „bezprostřednost“ / Subjekt a „bezprostřednost“

Řekli jsme, že „bytí“ je třeba myslet vždy jako „konkrétní bytí“, tj. bytí konkrétního subjektu (příčemž subjektem rozumíme vnitřně sjednocené událostné dění, které má svou vnitřní i vnější stránku. Už samo toto pojetí „subjektu“ vylučuje, že by subjekt mohl být ve svém bytí založen nebo ustaven na něčem „bezprostředním“ (nebo jinak, ještě vyostřeněji formulováno, že by mohl být ustaven „bezprostředně“, tj. že by mohl být „prostě“ „stvořen“, máme-li sáhnout k tradičnímu termínu). Je tu ovšem jeden hluboký problém, takřka myšlenková nesnáž (po mém soudu ovšem vyvolaná či způsobená právě našim myšlenkovým přístupem, nikoli tedy „ve věci“ samé): subjekt musí na jedné straně své „bytí“ aktivně vykonávat, a teprve tímto vykonáváním svého „bytí“ se vlastně konstituuje (a protože to činí po celou dobu svého „bytí“, také vždy znovu re-konstituuje), ale na druhé straně tu musí „být“, aby své „bytí“ aktivně vykonávat vůbec mohl (k tomuto závěru nás totiž vede logika našeho v podstatě tradičního způsobu myšlení). Proto se právě musíme pokusit tento problém řešit tak, že pečlivě ohledáme jisté předsudečné momenty, jimiž je naše myšlení zatíženo, a zároveň se pokusit jej (ten problém) myšlenkově uchopit jinak, nějakým jiným způsobem, třeba jen předběžně. Nemusíme tak učinit bez jakýchkoli precedentních pokusů. Byl to zejména Kierkegaard, který se tento problém pokusil řešit na počátku svého spisu *Nemoc k smrti*. Nepochybně nelze jeho řešení prostě jen převzít nebo pouze napodobit a transponovat, nicméně základní myšlenka je po mém soudu nosná. Vyjádřil bych to asi takto: subjekt (Kierkegaard neuzívá tohoto termínu, ale mluví o „Geist“ a „Selbst“, tedy počestně snad „svébytí“) nemůže být přímo stvořen jakožto subjekt, ale přece jen musí být „stvořen“. Skutečným „subjektem“ se však tento prae-subjekt, tento „ještě-ne-subjekt“ musí teprve stát, a to právě tím, že se stane „sám sebou“ resp. „sebou samým“, a to oddělením od svého „původce“ (stvořitele) a provedením (uskutečnění) aktivního vztahu k sobě. Nedostatek Kierkegaardova pojetí spočívá v tom, že je aplikuje příliš úzce, totiž jen na člověka. To je ovšem nejen vada Kierkegaarda samého, ale také jeho čtenářů: nikoho nenapadne, že onu dějovou (událostnou) strukturu „vztahování k sobě samému“ je třeba rozpoznat (a vůbec připustit) u každého subjektu v nejširším pojetí (kde subjektem rozumíme každou „pravou“ událost, které je vnitřně sjednocena, tj. má vedle svého vnějšku také své nitro). Pojmeme-li „subjekt“ jako myšlenkový model (jímž se pokoušíme myšlenkově uchopit a tedy pochopit „subjekt“ jako skutečnost), musíme mu přiznat jeho vlastní niternost čili nepředmětnost, která však musí nějak být vydělena a vymezena proti celému ostatnímu „nepředmětnému světu“. A právě toto „vydělení“, „osamostatnění“, „sebeuskutečnění“ prae-subjektu, jímž se ještě-ne-subjekt“ stává skutečným „subjektem“, je něco, co musí být ztotožněno s jakousi „proto-akcí“, která v sobě musí mít jistou „negativitu“. Tato proto-negativita nemůže ovšem být původním výkonem subjektu, ale musí mu být nějak negativně „připsána“, jakoby „přistvořena“, „udělena“ jako nutný úděl, který končí s „bezprostředností, ale umožňuje vše další.

(Písek, 060311-1.)